Náučný chodník Slatinským krasom

Kraj:	Trenčiansky
Okres:	Bánovce nad Bebravou
Geomorfologické jednotky:	Podunajská pahorkatina a Strážovské vrchy
Geologické jednotky:	neogénna panva a jadrové pohorie
Chránené územie:	prírodná rezervácia Žrebíky
Prístup:	bus Krásna Ves, Lúky
Východisko:	bus Krásna Ves, Lúky
Trasa:	Krásna Ves, severný okraj obce – odbočka na Bukovinskú skalu a späť – turistické rázcestie Veľké lúky, prameň – Lažtek – Lupenice – svahmi ponad Šípkov v doline Bebravy – Slatina nad Bebravou, námestie
Dĺžka, prevýšenie:	12 km, prevýšenie 345 m
Čas prechodu:	4,5 h
Počet zastávok:	9
Náročnosť:	stredne náročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedný, geologický, ochranársky

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa chodníka je zo začiatku súbežná s modrou a neskôr sa

križuje so žltou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 1998

Aktuálny stav: Technické prostriedky náučného chodníka v teréne zväčša zanikli – niektoré smerové tabule i orientačné stĺpiky na zastávkach chýbajú, značenie trasy je schátrané (2022).

Textový sprievodca: Sprievodca Slatinským krasom (1998)

Kontakt: Infocentrum – Kúpeľný hotel Pax Trenčianske Teplice, Kúpeľná ul., 914 51 Trenčianske Teplice, tel. 032 / 6514 592

Poznámka: Trasu náučného chodníka je možné – podľa mapy – absolvovať napriek chýbajúcemu náučnému obsahu, chodníky sú zachované.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník nie je použiteľný pre terénne vyučovanie z dôvodu neexistencie jeho náučného obsahu, jeho územie však je prírodovedne veľmi atraktívne. Pozri poznámku vyššie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Krásna Ves. Obec severne od Bánoviec nad Bebravou na styku Podunajskej (Nitrianskej) pahorkatiny a Strážovských vrchov na hornom toku Bebravy a jej prítoku Kopaničky. Jej územie bolo osídlené už v praveku, čo dokladajú archeologické nálezy z mladšej doby kamennej a mladšej doby bronzovej, z ktorej pochádza lužické žiarové a mohylové pohrebisko (40 mohýl a 8 plochých hrobov), jedno z najväčších na Slovensku, odkryté v priestore cintorína ešte začiatkom 20. storočia. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1208. Súčasťou obce je i osada Veľké Lúky vysoko nad ňou na rovnomennej krasovej plošine (vyše 3 km smerom na Omšenie), obývaná ešte v roku 1985, dnes s rekreačnou funkciou. V obci sú zachované tradičné ľudové domy s výškou, murovaná zvonica so zvonom z roku 1743, kaplnka z roku 1928.

Teplicko-slatinský kras. Jedno z piatich krasových území vyčlenených v Strážovských vrchoch s mnohými dobre vyvinutými povrchovými i podzemnými krasovými javmi, pôvodne označované ako **Slatinský kras**. Rozprestiera sa v ich západnej časti medzi Trenčianskymi Teplicami a Slatinou nad Bebravou, a to zhruba okolo toku Tepličky na severe a Bebravy na juhu a medzi vrchmi Machnáč na západe a Česaná hora na východe. Geologicky má územie charakter antiklinály s osou Omšenie – Poruba, t. z. že kotlinka, v ktorej tieto obce ležia, predstavuje inverzný reliéf (ide o zníženinu v mieste pôvodnej antiklinály). Budujú ho prevažne triasové svetlé wettersteinské vápence a nad nimi ležiace tmavé vápence a dolomity. V ich podloží ležia a v dolinách sú odkryté kriedové sliene, slienité vápence a slieňovce. Vyskytujú sa tu krasové plošiny, krasové jamy (závrty; najmä na krasovej plošine Veľké lúky (530 m), v doline Jamy a i.), jaskyne (Dupná diera, Fortúna, Lipová jaskyňa, Viežka), škrapy, ponory, vyvieračky (mnohé zachytené pre vodovody). Územie predstavuje významnú oblasť kumulácie kvalitných podzemných vôd regionálneho významu. Najvýdatnejším z prameňov je **prameň Vrchovište** v Slatinke nad Bebravou, ktorý spolu s ďalšími v neďalekej Čiernej Lehote a Slatine nad Bebravou zásobuje veľkú časť Ponitria (ďalšie info > heslo Ponitriansky... nižšie a prvá časť náučného chodníka K prameňom Bebravy). Na vápence a dolomity sa viaže výskyt vzácnych a ohrozených rastlín a živočíchov, pričom počtom doteraz známych druhov vstavačovitých (*Orchideaceae*) sa toto územie radí medzi najbohatšie v rámci strednej Európy.

Ponitriansky skupinový vodovod. Najstarší z troch diaľkovodných systémov západoslovenskej vodárenskej sústavy. Jeho výstavba začala v 70. rokoch 20. storočia. Využíva pramene krasových území (vyvieračky) na južnom okraji Strážovských vrchov v pramenných oblastiach Bebravy, Slatinky a Machnáča v okolí obcí Čierna Lehota, Slatina nad Bebravou, Slatinka nad Bebravou a Motešice s výdatnosťou od 10 l/s s najvýdatnejším prameňom Vrchovište pri Slatinke nad Bebravou s výdatnosťou až 56 – 2 000 l/s. Pri Timoradzi sa nachádza intervenčný vodný zdroj – osem vrtov s výdatnosťou 150 l/s –, ktorý diaľkový vodovod dopĺňa v prípade zvýšenej spotreby vody. V súčasnosti vodovod priamo zásobuje, resp. dopĺňa pitnou vodou viac ako 50 obcí a miest Ponitria so stopäťdesiat tisíc obyvateľmi včítane Bánoviec nad Bebravou, Partizánskeho, Topoľčian a Nitry.

Dupná diera. Fluviokrasová jaskyňa severovýchodne od Slatinky nad Bebravou na juhozápade Strážovských vrchov v pravom svahu doliny Slatinky, dlhá 166 m s veľkým portálom (2 × 7 m) a archeologickými a antropologickými nálezmi. Známou sa stala masovým nálezom predhistorických ľudských pozostatkov.

Prírodná rezervácia Žrebíky. Chránené územie severne od Krásnej Vsi a Slatinky nad Bebravou vyhlásené v masíve Svitany (748 m n. m.) na juhozápadnom okraji Strážovských vrchov v roku 1993 na ochranu územia s bralným reliéfom na vápencoch a dolomitoch bebravskej série v pravom svahu doliny Slatinky s výskytom povrchových a podzemných krasových útvarov a vzácnych druhov rastlín a živočíchov.

Slatina nad Bebravou. Obec severne od Bánoviec nad Bebravou v juhozápadnom okraji Strážovských vrchov na hornom toku Bebravy pod ústím jej ľavostranného prítoku Trebichavského potoka. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1332. Patrila hradu Uhrovec, neskôr Beckov. Nachádza sa v nej neskorobarokový kostol sv. Alžbety Uhorskej (1770) s oltárom svätej Alžbety (1794) a kazateľnicou s krstiteľnicou (koniec 18. storočia), evanjelický kostol (1926), do ktorého pôdorysu je čiastočne začlenený starší chrám a veža (1889) ako aj zachovalé tradičné ľudové domy s výškami nad komorami z 19. storočia. V obci sa narodil Artúr Szalatnai-Slatinský (1891 – 1962), významný avantgardný slovenský medzivojnový architekt.

Šípkovské inferno. Diverzná nacistická akcia výnimočná spôsobom výkonu ako aj tragikou, ktorá sa odohrala v obci Šípkov (severovýchodne od Slatiny nad Bebravou) v novembri 1944. Špeciálna protipartizánska jednotka Einheit Josef, ktorej veliteľom bol Walter Pawlofski, jeho zástupcom Werner Tutter (známy ako Engelchen), obaja českí Nemci, a príslušníkmi najmä slovenskí Nemci, členovia Hlinkovej mládeže – a jej pomáhači 8. – 13. 11. 1944 umučili a zavraždili v Šípkove a jeho horskej osade Lupenice 23 ľudí, partizánov a miestnych obyvateľov. Zamaskovaní – oblečení ako partizáni a povstaleckí vojaci – zabili v Lupeniciach troch partizánov, troch ich pomocníkov (civilistov) a päť pastierov, svedkov týchto vrážd. Neskôr beštiálne zabili či umučili ďalších dvanásť miestnych obyvateľov v súvislosti s nájdením a pochovaním prvých obetí. Táto jednotka, určená predovšetkým k diverzným a spravodajským úlohám v tyle nepriateľa, vraždila ďalej v Nemečkách, Zlatníkoch, na Pustom hrade pri Zvolene, v apríli 1945 vyvraždila a vypálila osady Ploština a Prlov vo Vizovických vrchoch na Morave, po čom bola rozpustená. W. Pawlofski a W. Tutter neboli za masové vraždy nikdy potrestaní. Tragickým udalostiam je na Lupeniciach venovaný pomník.

Podunajská pahorkatina. Rozsiahly geomorfologický celok v juhozápadnej časti Slovenska medzi Pezinkom a Trstínom na západe, Šahami a Štúrovom na východe, Sencom, Sereďou, Novými Zámkami a Dunajom na juhu s jazykovitými výbežkami k severu pozdĺž riek k Novému Mestu nad Váhom, Bánovciam nad Bebravou, Zlatým Moravciam, Pukancu a Sebechlebom, tvoriaci severnú a severovýchodnú časť Podunajskej nížiny. Na juhu susedí s Podunajskou rovinou, na západe ju ohraničujú Malé Karpaty a Považské podolie, zo severu do nej prenikajú ďalšie jadrové (Považský Inovec, Strážovské vrchy, Tribeč, Hornonitrianska kotlina) a na východe vulkanické geomorfologické jednotky (Pohronský Inovec, Štiavnické vrchy, Krupinská planina a Burda). Podunajská pahorkatina sa

rozprestiera v oblasti dolných tokov Váhu, Nitry, Žitavy, Hrona a Ipľa (tvoriaceho s Dunajom na juhovýchode slovensko-maďarskú štátnu hranicu) v nadmorských výškach od 103 m (povyše ústia Ipľa do Dunaja) do zhruba 400 m (severovýchodne od Pukanca v cípe zabiehajúcom pozdĺž Sikenice hlboko do Štiavnických vrchov). Povrch pahorkatiny je hladko modelovaný, striedavo rovinný – na nivách a terasách vodných tokov (hliny, piesky, štrkopiesky) či sprašových tabuliach (spraše, sprašové hliny) – a mierne zvlnený až zvlnený – na širokých a plochých chrbtoch so svahmi plytkých i hlbokých dolín a úvalín na erózno-denudačne rozčlenených zvyškoch neogénnych morských a jazerných akumulácií (íly, piesky a štrky), proluviálnych kužeľoch pod úpätiami susediacich pohorí (ostrohranný skelet, zvetralé valúny), ostrovoch naviatych pieskov či vulkanických tufov alebo na miestach postihnutých nerovnomernými tektonickými pohybmi, ktoré sa prezentujú mozaikou lokálnych (zamočiarených) znížením a (zalesnených) vyvýšením a náhlymi (pravouhlými) zálomami riečnej siete. V dôsledku tejto pestrosti reliéfu so striedajúcimi sa nápadnými, prevažne severo-južným smerom pretiahnutými paralelnými vyvýšeninami a zníženinami sa člení pahorkatina na 11 geomorfologických podcelkov – dielčích pahorkatín (Trnavská, Nitrianska, Žitavská, Hronská a Ipeľská) a nív (Dolnovážska, Nitrianska, Žitavská, Hronská, Čenkovská a Ipeľská). Neogénne sedimenty, prekryté sprašami a sprašovými hlinami tvoria materskú horninu černozemí a hnedozemí, patriacim k najúrodnejším pôdam Slovenska. Okrem na nich pestovaných obilnín a olejnín tu má výborné prírodné podmienky a dlhú tradíciu aj vinohradníctvo. Lesy sa prakticky nezachovali, s výnimkou miniatúrnych lokálnych zvyškov historických dúbrav či dubohrabín či ostrovov na menej úrodnom podloží (štrky, vulkanity). Na tektonické poruchy viazané prirodzené teplé a studené minerálne pramene (Dudince, Santovka, Levice, Piešťany) dopĺňajú umelé geotermálne pramene (vrty) (Štúrovo, Podhájska, Poľný Kesov).

Strážovské vrchy. Rozsiahly horský geomorfologický celok na severozápadnom Slovensku medzi Trenčínom, Ladcami, Pružinou, Šujou (pri Rajci), Bojnicami a Malými Kršteňanmi (pri Partizánskom) s veľmi zložitou geologickou stavbou a pestrým reliéfom. Ich pôdorys je kompaktný s niekoľkými výbežkami. Najdlhšie hranice majú so zníženinami – na západe s Považským podolím, na severe so Žilinskou kotlinou, na východe s Hornonitrianskou kotlinou a na juhu s Podunajskou, resp. Nitrianskou pahorkatinou. Pomedzi ne krátko hraničia s Považským Inovcom (na juhu), Súľovskými vrchmi (na severe) a Malou Fatrou (na severovýchode). Dominantou je Strážov (1 213 m n. m.) v ich severnej časti. Sú jadrovým pohorím s hrasťovou štruktúrou, ktorá narúša príkrovovú stavbu. Budujú ich najmä vápence a dolomity subtatranských príkrovov, granitoidné jadro je odhalené len v malej juhovýchodnej časti pohoria (Suchý vrch a Malá Magura). Ako ostrovy sa vyskytujú na severozápade bradlové pásmo (s pruhom bradiel Dúbrava – Kalište – Butkov – Tlstá hora) a paleogénne sedimenty Centrálnych Západných Karpát (Mojtín). Reliéf pohoria je veľmi členitý, striedavo pahorkatinový až hornatinový. Od ostatných pohorí Centrálnych Západných Karpát sa líšia v tom, že nemajú ústredný chrbát. Tvorí ich mozaika vrchov, hrebeňov a chrbtov, eróznych brázd a kotlín, navzájom prepojených hlbokými dolinami miestami s tiesňavovitými úsekmi prítokov Váhu (Podhradský potok, Teplička, Rajčanka). K juhu ich odvodňujú Bebrava a Nitrica s prítokmi. Územie je významné z hydrogeologického hľadiska – na zlomy v doline Tepličky sa viažu termálne minerálne pramene (liečebné kúpele Trenčianske Teplice) a na juhozápadnom okraji sú početné mimoriadne výdatné pramene kvalitnej pitnej vody. Pestré prírodné podmienky na relatívne malom území podmienili vývoj cenných rastlinných spoločenstiev ako aj jedinečných typov krajiny. Lesná krajina s mnohými skalnými útvarmi a bezlesím na nich sa strieda s lúkami a pasienkami v okolí obcí vo vnútrohorských kotlinách či širších častiach dolín (brázdach), vymodelovaných na menej odolných kriedových horninách (napr. Poruba, Omšenie, Valaská Belá, Zliechov, Čičmany). Prevládajúcimi lesnými spoločenstvami sú bučiny, na silno skeletnatých pôdach a skalách sú hojné sutinové lesy či reliktné boriny. V bohatej vápnomilnej flóre sú zastúpené teplomilné panónske druhy ale aj horské a vysokohorské karpatské druhy. Špecifikom je výskyt desiatok druhov rodu vstavačovitých.

Informačné panely

Náučný chodník nemá informačné panely. V teréne stáli pôvodne len drevené stĺpiky s poradovými číslami označujúce zastávky (aktuálne neexistujú). Náučné texty k nim obsahoval tlačený sprievodca včítane mapy.

MAPY.CZ